

TÓTH JUDIT
AZ MDP PEST MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK MŰKÖDÉSE¹

Az utóbbi időben egyre több megyei levéltár digitalizálja, s teszi ezzel szélesebb körben elérhetővé a kutatók számára az egykori állampártok (Magyar Dolgozók Pártja [MDP], Magyar Szocialista Munkáspárt [MSZMP]) megyei vezető testületeinek iratanyagát. Az iratok közötti eligazodáshoz, azok tudományos, történeti feldolgozásához, értékeléséhez szinte nélkülözhetetlen a párt szervezeti felépítésének alapos ismerete. Míg az országos szintű vezető testületek több szakirodalomból² is megismerhetők, addig a megyei vezető testületek hierarchiájáról, felépítéséről, működéséről már sokkal kevesebbet tudunk.

Milyen vezető testületek voltak a megyékben? Hogyan működtek? Kik és hogyan gyakorolták a hatalmat? Ezekre a kérdésekre kell tehát választ adni.

A párt szervezeti felépítését a Szervezeti Szabályzat³ rögzítette, amelyet a „párt alkotmányaként” is szoktak emlegetni. A két munkáspárt egyesítésekor az MDP lényegében a Magyar Kommunista Párt (MKP) szervezeti felépítését vette át. Az egyesülés márciusban a megyei-városi, kerületi, járási és üzemi egységbizottságok létrehozásával kezdődött. Ezek irányították az átmenet idején a pártszervezeteket, de a két párt vezetősége a szervezet egyesítéséig külön is működött. Az egyesítés május–júniusban az alapszervezetek, majd a felsőbb szervek egyesülésével folytatódott, és június 14-én az MDP I. kongresszusával fejeződött be.

1948-tól a proletárdiktatúra megteremtése, a szocializmus építése vált elsődleges céllá. Ennek a célnak a megvalósítására alkalmassá kellett tenni a pártot: megjavítani annak szociális összetételét, megerősíteni élcsapat jellegét, emelni a tagság elméleti-politikai színvonalát a pártoktatás megjavításával és kiterjesztésével. A pártépítés, a politikai és ideológiai vezetés elveit és gyakorlatát a központtól lefelé az alapszervezetekig a szovjet minta minél hívebb átvételével kellett megvalósítani.

---

¹ Jelen tanulmány a Pest Megyei Levéltár 2009. november 26-ai tudományos ülésén elhangzott előadás szerkesztett változata.

² Rákosi Sándor: Az MKP és az MDP szervezeti felépítése. Párttörténeti Intézet kiadványa, 1964. Áttekintő jelleggel a korszakkal foglalkozó monográfiák is foglalkoznak a témával.

³ 1944 – Ideiglenes Szervezeti Szabályzat (SZSZ); 1945 – pünkösdi konferencia (az MKP elő országos értekezlete) az ideiglenes SZSZ módosítása; 1946 – elfogadják az MKP III. kongresszusán a SZSZ-t; 1948 – MDP I. kongresszusán elfogadott SZSZ; 1951 – MDP II. kongresszusán az egyesülés után bekövetkezett változásokat rögzítette a kiadott SZSZ; 1954 – MDP III. kongresszusán módosított változat az 1953-as júniusi határozat következtében bekövetkezett változásokat szentesítette.

Az országos vezető szervek

A párt legfelsőbb szerve a **kongresszus volt**, amely a pártszervezetek küldötteiből, mintegy 1000 főből állt. Meghatározta a párt politikáját, elfogadta programját, a Szervezeti Szabályzatot és megválasztotta a Központi Vezetőség (KV) tagjait.

A **Központi Vezetőség** két kongresszus között a párt legfelsőbb szerve volt. Az MDP I. kongresszusán elfogadott SZSZ szerint a KV elnököt (a volt szociáldemokratáknak a vezetésbe való formális bevonása érdekében kreálták ezt a posztot), főtitkárt (1953-tól első titkár) és főtitkárhelyetteseket választott. Elvileg három havonta kellett üléseznie, ám 1953-ig nem töltötte be a SZSZ-ban előírt feladatát, üléseit ritkán hívták össze, csak jóváhagyó szerepet játszott, a legfontosabb kérdésekben ui. Rákosi és klikkje döntött. A júniusi határozat kimondta, hogy vissza kell állítani a KV és a kollektív vezetés szerepét, majd az erre vonatkozó határozatok az MDP III. kongresszusán elfogadott SZSZ-ba is bekerültek.

A KV az ügyek vitelére további szerveket választott. Ezek között elsőként meg kell említeni a **Politikai Bizottságot** (PB),⁴ amely két KV-ülés között a párt legfelsőbb vezető testületének számított, és általában hetente ülésezett. Ettől jelentősebb volt ugyanakkor a Titkárság, amely hetente kétszer ülésezett. Az informális csúcsvezetésen kívül (Rákosi, Gerő, Farkas) tagjai a legfőbb állami vezetők voltak.⁵ Fontosabb döntéseit a PB elé kellett terjesztenie, azonban ezen két szerv hatásköre nem volt pontosan elhatárolva. 1953. júniusában a Titkárságot politikai vezető szervből a PB-nek alárendelt adminisztratív testületté változtatták. A PB lett tehát a hatalom legfőbb birtokosa. A júniusi határozatot követően a Titkárságot mint politikai vezető szervezet megszüntették, s helyette létrehozták a KV titkáraiból álló, a PB-nek alárendelt Titkárságot, amelynek feladata a vezető pártszervek határozatai végrehajtásának biztosítása, ellenőrzése, valamint dönteni a hatáskörébe utalt káderek elosztásáról.

A Titkárság mellett fokozatosan kiépült a párt egyes vezetőinek személyi titkársága, így például a Rákosi Titkárság, ahová sok egyszerű ember fordult problémáival sérelmeiknek orvoslását várva a pártvezértől.

Meg kell még említeni a Szervező Bizottságot, amely a szervezési, pártépítési elvek, módszerek kidolgozása mellett a párt szervezeti munkájának irányítását is ellátta. Beszámoltatta továbbá az osztályok vezetőit, megvitatta munkaterveiket, valamint közvetlenül foglalkozott a megyei titkárokkal is.

⁴ 1948:14, 1951:17, 1953:9 főből állt.

⁵ 1951:8 fő, 1954-től: 5 fő.

A vezető szervek által hozott határozatok végrehajtása, illetve azok ellenőrzése a KV egyes osztályainak feladata (pl: Agitációs és Propaganda Osztály, Párt- és Tömegszervezetek Osztálya, Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztály, Káder Osztály stb.) volt. Ezek azonban nem önállóan, hanem a választott szervek ún. kisegítő szerveiként működtek.

A megyei vezető testületek kialakulása

Az ideiglenes SZSZ 1944 novemberében kimondta, hogy a párt üzemi, körzeti, kerületi és helyi szervezeteken épül fel, leszögezte továbbá, hogy minden városban és községben az MKP-nak csak egy helyi szervezete lehet. A szervezeteknek vezetőséget, a vezetőségeknek titkárt kell választaniuk a munka irányítására.

Az 1944 végi, 1945 eleji közlekedési viszonyok nem tették lehetővé, hogy a párt szervei a közigazgatás területi beosztásának megfelelően épüljenek ki. Ezért több megyét irányító területi, olykor kerületinek mondott titkárságok alakultak ki, mint például a Dél-magyarországi, Duna-Tisza közti, Észak-magyarországi, stb.

Az 1945. április 20-ai KV-határozat már előírta, hogy 5 tagú megyei és 3 tagú járási bizottságokat kell szervezni. A pütkösi konferencián elfogadott SZSZ-ba a területi mellett, megyei és járási bizottságokra vonatkozó határozatok is bekerültek. A konferencia után tartott szervezési értekezlet utasította a területi bizottságokat a megyei, járási szervek kiépítésére, valamint a jelentések rendszeresítésére.

A pütkösi konferencia után a pártszervezetek gyorsan fejlődtek. Létrejötték a megyei, járási szervek. 1945 elején kb. 300, közepén 800 alapszervezet volt, és az egyes alapszervezetek taglétszáma erősen felduzzadt. Ezért a KV 1945 őszén olyan határozatot hozott, miszerint meg kell erősíteni a helyi szervezeteket, és decentralizációt kell végrehajtani. Ennek jegyében került sor a megyei és a járási bizottságok megerősítésére, illetve a területi bizottságok megszüntetésre. A határozat ezen kívül kimondta, hogy a megyei, járási, nagyobb üzemi, városi és budapesti kerületi szervezetek vezető testülete 25-31 tagú választmányból és a választmány által kiküldött 7-11 tagú végrehajtó bizottságból álljon.

Ezzel 1945 végére kialakult a szervezetnek egy olyan felépítése, amely – bár az alapszervezetek számában és megoszlásában sok változás történt – viszonylag állandónak tekinthető. A szervezetek felépítése lényegében az ország mindenkori közigazgatási beosztásához, illetve a hivatali, üzemi tagozódáshoz igazodott.

A megyei vezető testületek

Az MDP Pest Megyei Bizottságának legfelső szerve elméletileg a **pártértekezlet** volt. A pártértekezletek elsődleges feladata a megyei választmány, illetve a kongresszusok éveiben a megyei küldöttek megválasztása volt.⁶ Az országos kongresszusokhoz hasonlóan a megyei pártértekezlet is jó előre, pontosan lépésről lépésre megkoreografált rend szerint zajlott.

Sajnos pontosan nem tudjuk, hogy Pest megyében hány pártértekezlet megtartására került sor. Az iratanyagban ugyanis csak az 1950. június 11-i (megyei választmány megválasztása), az 1951. január 28-i (kongresszusi küldöttek megválasztása) és az 1951. december 15-i (megyei választmány megválasztása) értekezletek anyaga található meg. Ezeken kívül annyi még szinte bizonyosra vehető, hogy az 1948-as egyesülési és az 1954-es pártkongresszust megelőzően is összehívták a megyei pártértekezletet. Ez utóbbit illetően egyébként a KV határozata kimondta, hogy a párt valamennyi alapszervezetének vezetőségét, továbbá a választott pártszerveket a budapesti és a megyei pártválasztmányokig bezárólag 1954. február 1. és április 7. között újjá kell választani vezetőségválasztó taggyűléseken és pártértekezleteken. Így 1954 tavaszán a kongresszusi küldöttek megválasztásán kívül Pest megyében is sor kellett, hogy kerüljön a megyei választmány újjáválasztására.⁷

A pártértekezleten a megyei pártszervezetek küldöttein kívül részt vehettek meghívott vendégek is.⁸ Az értekezlet levezetésére a KV 1950. február 10-i határozata értelmében elnökséget kellett választani, majd ezután történt meg a jelölő, a mandátumvizsgáló és a szavazatszedő bizottság tagjainak megválasztása.⁹

Az értekezlet állandó napirendi pontja volt a titkári beszámoló (nemzetközi helyzet, eredmények a szocializmus építése terén, a megyei pártszervezetek helyzete), ami után a szavazás következett. Ez alatt azonban már a meghívott vendégek és a tanácskozási joggal jelenlévők nem tartózkodhattak az ülésteremben. Záró mozzanatként minden esetben felolvasták az értekezlet által Rákosinak írt táviratot. A megyei pártértekezlet tagjainak szociális összetételét tekintve természetesen a munkásréteg dominált.¹⁰

⁶ Ez a testület megnevezéseiben is tetten érhető, mert megyei küldöttértekezlet, illetve megyei küldöttválasztó konferencia megnevezéssel is találkozhatunk.

⁷ Pest Megyei Levéltár (PML) XXXV. 1. Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottságának iratai. (1948–1956) 1/4. ő. e. 1953. december 30. Kibővített pártválasztmányi ülés.

⁸ Nem derül ki az iratokból, hogy pontosan mennyien vettek részt egy-egy értekezleten. Ami megállapítható, hogy az 1950. június 11-i értekezleten 227-en, míg az 1951. december 15-i értekezleten 276 szavazásra jogosultból 269-en szavaztak.

⁹ PML XXXV. 1. 1/1. ő. e. 1950. június 11.

¹⁰ Így például az 1950 júniusában tartott választmányi ülésen a jelenlévő 235 tag szociális megoszlása az alábbiak szerint alakult:

Az egyesülést követően kiadott Szervezeti Szabályzat kimondta, hogy két megyei pártértekezlet között a 31-41 tagból álló megyei **választmány**¹¹ a megyei párt szervezetek vezető szerve, melynek havonta kell üléseznie.¹² Pest megyében a választmány 41 tagból, valamint 1950-ben 15, 1951-től 25 póttagból állt. Összesen 24¹³ ülés anyaga maradt meg (1948:2, 1949:-, 1950:4, 1951:3, 1952:5, 1953:6, 1954:2, 1955:2), de ezekből így teljes bizonyossággal nem állapítható meg, hogy milyen gyakorisággal ülésezett a választmány.

A júniusi határozat végrehajtására kiadott irányelvek alapján egy határozati javaslatban megfogalmazásra került, hogy a párt politikai és szervezeti munkájában a KV által feltárt fogyatékoságok a Pest Megyei Pártválasztmány és Pártbizottság munkájában is jelen voltak. Ezeket kiküszöbölendő „*biztosítani kell, hogy a választmány ténylegesen vezetője legyen a megye politikai és gazdasági életének*”. Ennek megvalósítása érdekében a választmánynak ezután elvileg 6-8 hetenként kellett volna üléseznie.¹⁴

A mindennapi gyakorlati munka vezetésére, a megyei párt szervezetek összefogására és irányítására a választmány tagjai közül 9-13 tagú megyei **pártbizottságot**¹⁵ kellett választani, amely hetente ülésezett.¹⁶ A Pest Megyei Pártbizottság¹⁷ anyaga 1948-tól 1954-ig szinte hiánytalanul rendelkezésünkre áll. Az 1955. és 1956. évi¹⁸ bizottsági ülésekről viszont nincsenek meg a jegyzőkönyvek, sőt az egymást követő iratok a kronológiai sorrendet sem mindig követik.

A közigazgatási egységek alapszervezeteitől (207 fő): munkás: 116 – 56%, paraszt: 74 – 35%, karhatalom: 2 fő – 1%, értelmiség: 8 fő – 4%, alkalmazott 2 fő – 1%, htb.: 1 fő – 1%, nem tudjuk (egyéb): 4 fő – 2%.

Üzemi küldöttek: Csepel Autógyár: 11 fő, Dunakeszi Járműjavító: 10 fő, Pilisszentiváni Bánya: 7 fő.

¹¹ 1954. szeptember 4-étől pártbizottsági ülés. Az elnevezésben bekövetkezett változás oka, hogy az 1954. május 24-30-ai, III. kongresszuson módosították a Szervezeti Szabályzatot.

¹² Izsák Lajos (főszerk.): A Magyar Dolgozók Pártjának határozatai 1948–1956. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998. 38. o. (A továbbiakban: Az MDP határozatai.)

¹³ Az 1955. évi anyagot nem tagolták ülésekre. Az iratok keltezésait tanulmányozva azonban feltételezhető, hogy legalább két választmányi ülés anyaga található itt, de hiányos állapotban.

¹⁴ PML XXXV. 1. 1/4. ó. e. 1953. augusztus 23.

¹⁵ A testület neve párt végrehajtó bizottsági ülésre változott 1954. június 7-étől, szintén a már korábban említett Szervezeti Szabályzat módosítása miatt. Megjegyzendő, hogy ez a megnevezés több alkalommal is zavart keltet, mivel például a járási párt végrehajtó bizottságok esetén a dokumentumokban a „JVB” megnevezés szerepel, gyakran csak a szövegkörnyezetből derül ki, hogy nem a járási tanács végrehajtó bizottságáról, hanem a párt végrehajtó bizottságáról van szó.

¹⁶ Az MDP határozatai. 38. o.

¹⁷ Az 1946-os Szervezeti Szabályzat elfogadását megelőzően még végrehajtó bizottsági ülésnek nevezték. A Pest megyei anyagot tanulmányozva azt tapasztalhatjuk, hogy 1948-ban és 1949-ben a végrehajtó bizottsági és a pártbizottsági ülés elnevezés egyaránt megtalálható. Ennek oka egyrészt talán az lehet, hogy még nem gyökeresedett meg a pártbizottság elnevezés. Másrészt – ami azért inkább valószínűsíthető – az, hogy ebben a két évben kétféle ülést tartottak. Az üléseken résztvevők számából ugyanis arra lehet következtetni, hogy amikor a megjelentek száma általában 20 körül volt – bár előfordult, hogy a 30-at is elérte, sőt meghaladta – akkor azt pártbizottsági ülésnek nevezték. A végrehajtó bizottsági ülés ugyanakkor egy szűkebb, operatív fórumot jelölt. Itt többnyire az 1948-as Szervezeti Szabályzat szerint megjelölt 9-13 fő vett ténylegesen részt. 1950-től a pártbizottság elnevezés megszilárdult.

¹⁸ Az ebből a két évből megmaradt iratanyag mindössze egy őrzési egységet tesz ki.

A Megyebizottság¹⁹ élén a megyei titkár állt. Már 1947-től létesítettek a megyékben egy szervező titkári posztot is, aki egyben a titkár helyettese volt.²⁰ A gyakorlatban azonban ez nem mindig alakult így. Előfordult ugyanis, hogy a megyei titkár nem vett részt az ülésen, jelen volt viszont a szervező titkár, de mégsem ő, hanem a káderfelelősi posztot betöltő személy szerepelt mint a megyei titkár helyettese.²¹ Többször sor került arra is, hogy sem a titkár, sem a szervező titkár nem volt jelen, s ilyenkor a helyettesi feladatokat az ún. szervező instruktor látta el.²²

---

¹⁹ Az MDP Pest Megyei Bizottságának nem hivatalos, általában a testület által saját magára használt megnevezése.

²⁰ Rákosi, 53. o.

²¹ PML XXXV. 1. 1/5. ö. e. 1948. július 28.

²² Pl.: PML XXXV. 1. 1/6. ö. e. 1949. január 18.

Függelék

Megyei titkárok:

Sebes Imre: 1947–1949²³

Non György²⁴: 1949. november 22.–1950. május 25.

Nagy János²⁵: 1950. május 25.²⁶–1955. szeptember [?]

Kádár János: 1955. szeptember–1956. július

Szervező titkárok:

Nyers Rezső²⁷: 1948. június–1948. szeptember

Jeney Jenő: 1948. december²⁸ –1949. november [?]

Nagy János: 1949. november 22.–1950. május 25.

Fabinyi Endre²⁹: 1950. május [?]-1951. április

Kovács Béla: 1951. április 23.–1952. június 10.

Pataki Béla: 1952. június – ???

---

²³ 1947-ben került az Észak-Pest Megyei Pártbizottság élére, 1949-től pedig Fejér megyei titkár lett. Párttörténeti Közlemények. 1970/3. szám. 208–209. o.

²⁴ 1936-ben belépett a román kommunista pártba, 1939-től a Romániai Kommunista Ifjúsági Szövetség erdélyi titkára, a második bécsi döntés után a kommunista fiatalok észak-erdélyi szervezetének titkára volt. 1942-ben le tartóztatták, és nyolcévi fegyházra ítélték. 1944-ben megszökött a börtönből, és bekapcsolódott a budapesti ellenállási mozgalomba. 1945-től az MKP IX. kerületi párttitkára volt. 1945-től nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945 decemberében a Madisz főtítkárává választották, később az Ifjúság című lap fő-, illetve felelős szerkesztője lett. 1946. október 1. és 1956. október 28. között tagja volt az MKP, illetve az MDP KB-nak. 1948-tól a MINSZ elnöke. 1949-től a Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának elnökségi tagja. 1950-től az MDP Pest Megyei Pártbizottságának titkára. 1952 és 1956 között miniszterhelyettes volt a Népművelési Minisztériumban. 1955. december 18-án lemondott az Írószövetség elnökségének valamennyi párttagja, az ő felelősségre vonását követelve. 1956 februárjától november 16-ig legfőbb ügyész volt. E tisztségben jelentette be 1956. július 31-én az ÁVH tagjainak felelősségre vonását. Az 1956-os forradalom idején a tököli szovjet parancsnokságra menekült. 1956. november 16-án kérésére az Elnöki Tanács fölmentette. 1957-től mint igazgatóhelyettes a Kossuth Könyvkiadó élére került. 1958-ban Vadai György álnéven vett részt az Ellenforradalom Magyarországon 1956 című tanulmánygyűjtemény első kötetének megírásában. 1983-tól 1987-ig a Kossuth Könyvkiadó igazgatója volt. 1954-56 között a budapesti pártbizottság tagja.

²⁵ 27 évesen lett megyei titkár, paraszti családból származik, szakképzettsége cipész, s amikor megyei titkár lett mindössze egy 6 és egy 4 hónapos pártiskolai végzettség volt a háta mögött.

²⁶ 1950. május 25.–1951. augusztus 12. között csak ideiglenes titkár volt.

²⁷ Az SZDP és az [MKP](#) kényszerű egyesülése után a [Magyar Dolgozók Pártjának](#) Központi Vezetőségének póttagja, valamint a párt Pest Megyei Bizottságának szervező titkára lett. 1948-ban választották először [országgyűlési](#) képviselővé, melynek 1953-ig maradt tagja. 1951-ben a Belkereskedelmi Minisztérium zöldség- és gyümölcs főosztályának vezetőjévé nevezték ki. Ugyanebben az évben kezdte meg egyetemi tanulmányait a [Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen](#), emellett 1954-től a Kossuth Akadémia tanulója is volt. Mindkét helyen 1956-ban végzett. 1954-ben a Szövetkezetek Országos Szövetségének (Szövosz) elnökhelyettese és az MDP KV tagja lett

²⁸ 1948 szeptembere és decembere között az iratok tanúsága szerint nem volt betöltve ez a poszt, ezen idő alatt a megyei káderfelelős látta el a megyei titkár helyettesi feladatkörét.

²⁹ Cipész, 2 hónapos pártiskolát végzett, előtte ceglédi járási

Levéltári források és forráskiadványok:

PEST MEGYEI LEVÉLTÁR (PML) XXXV. 1. Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottságának iratai. (1948–1956)

IZSÁK LAJOS (főszerk.): A Magyar Dolgozók Pártjának határozatai 1948–1956. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998.

Irodalom:

RÁKOSI SÁNDOR: AZ MKP és az MDP szervezeti felépítése. Párttörténeti Intézet kiadványa, 1964.